

EGY HIÁNYPÓTLÓ KIADVÁNYRÓL

Bíró Miklós. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1984

Kezdjük patetikusan, mert helyénvalónak és többszörösen is jellemzőnek érezzük a kérdést: Kinek mond valamit Bíró Miklós neve, szűkebb és tágabb közösségünkben a szakmabelieken és jóbarátokon kívül? Ki ismeri és ki tartja számon a rajzait, melyeknek létrehozására kicsivel több mint tíz év állt rendelkezésére. Nem sokan. Talán a szabadkaiak — akiket előszeretettel rajzolt, mutatott be groteszk optikáján át. Holott a 27 éves korában elhunyt grafikus, mint azt méltatói hangsúlyozzák, nem csak szabadkai vonatkozásban érdemel megkülönböztetett figyelmet, „alkotásai szélesebb közösségünk művészetének is értékes részét képezik.” Most végre megjelent egy monográfia a Forum Könyvkiadó gondozásában, amely összefogja, nem engedi szétfolyni, feledésbe merülni Bíró Miklós opusát. Ennek a főleg dokumentatív jellegű küldetést betöltő kiadványnak a legnagyobb erénye, hogy legalább párszáz befogadó számára hozzáférhetővé, láthatóvá teszi a grafikus jelentős művei némelyikét — melyeket tudomásunk szerint Bíró Miklós szülei őriznek gonddal szabadkai otthonukban.

A „szerencsésebb” művészeket még életükben éri a könyvbefoglaltatás tisztessége. Olyankor jóval könnyebb a dolga a kötet szerzőjének és szerkesztőjének is, hiszen nem nehezedik rájuk a végérvényes értéktétel elvárásának a súlya és nem kell néhány művet kiemelve az egész opust érzékeltetniük. Gondolunk itt például a budapesti Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat tenyérnyi formátumú, a művek megközelítését illetően némiképp formabontó, szép és hasznos sorozatára kortárs művészekről. Úgy érezzük, a Bíró Miklósról megjelent monográfia is ezzel rokonítható. Csakhogy nem szabad szem elől téveszteni, itt már egy lezárt életművel állunk szemben, amely alapos, tudományos elmélyültségű feldolgozásra vár. A monográfia kapcsán támadt hiányérzetünk is ebből a tényből fakad. Sebők Zoltán és Slavko Matković a magyar és szerbhorvát nyelven megjelent kiadvány bevezető tanulmányának szerzői, akik egyben a képek válogatói, alapozó és „betájoló” munkát végeztek, mintegy elindítva a Bíró Miklós rajzvilágával való foglalkozást. Sebők rövidlélegzetű bevezetőjét olvasva, annak a végére érve egyszerűen keressük a folytatást — majd csalódva megállapítjuk, nyilván az ívszámkorlátozás, vagy még ennél is inkább prózai okok fojtották belé megfigyelési elmélyült elemzésévé való kiteljesítését. Szerzőnk mindjárt a tanulmánya elején elveti a szubjektív irodalmi olvasatok lehetőségét és a tudományos megközelítés mellett dönt. Sorra veszi, beszél e különös, valamiféle lebegő, teatrális mégis őszinte hatásmódról tanúskodó „szociórajzok” térkonceptiójáról, Bíró Miklós látás és alkotásmódjáról, tematikájáról. Érdekes, helytálló megfigyelése, Bíró Miklós úgy rajzol, hogy amit papírra vet, az eltűnően van. Figurái, melyeket ideges, vékony vonalakkal varr és tart egybe, lebegnek

a síkban súlytalanul, minden pillanatban várhatjuk eltűnésüket. „A figurák általában robusztusok ugyan, de szinte sohasem keltik tömény plasztikai tömeg benyomását: nem foglalnak el teret. Egy végtelen, definiálatlan vagy csak mellékesen jelzett vákuum peremén sorakoznak, egyetlen síkra feszülnek, mintha nem lenne mögöttük semmi. A spontán tövises vonal mintegy belevés ebbe a vákuumba, de csak a »kérgét« preparálja ki — nem szeleteli fel festészeti térré, s csak nagy ritkán kelti a háromdimenziósság benyomását” — írja Sebők Zoltán, aki felveti még a továbbiakban „az átlátszóság kérdését”, „a rajzlap mint fényforrás”, „a egyetlenül sárga röntgenlapok” témáját. Végezetül megállapítja: „Bíró életműve alapján véve zárt, személyes és komplex. Mint láttuk, munkái akár középkori eredetű szempontok segítségével is értelmezhetők, de némi erőfeszítéssel belekényszeríthetők egy egészen új kategóriába is, nevezetesen az »individuális mitológia« címszó alá.”

Amit Sebők tanulmányában elmulaszt megtenni: nem vázolja és nem dolgozza ki a viszonylatrendszer, amelyben Bíró opusa szemlélhető, nem helyezi el képzőművészetünk tágabban értelmezett „koordináta rendszerében”; nem beszél az elődökről, például a B. Szabóval, Hangyával és Stupicával közös (és mégis egészen más) törekvéseiről, nem jellemzi a kort és az időt, amelyben Bíró élt és alkotott, világképeinek, képei belső igazságának forrásait, másrészt nyilván a rendelkezésére álló terjedelem igencsak korlátozott volta folytán nem bocsátkozik bele a rajzok jelentésrétegeinek a boncolgatásába.

Slavko Matković a jóbarát személyes lírai vallomással kíséri meg elmesélni ki is volt, milyen is volt Bíró Miklós. Némiképp pótolja ezzel a monográfiának azt a hiányosságát, hogy elhagyták belőle a legfontosabb életrajzi adatok időrendi felsorolását.

BARTUC Gabriella

ÍRÁSOK AZ OSSZELEGEZTETÉS MŰVÉSZETÉRŐL

Nádas Péter: *Nézőtér*. JAK füzetek. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1983

A szerkesztő elv nem minden kételyt eloszlató zárópoénnak, nem is hivalkodó nyitánynak, hanem a kötet tengelyébe tette azt az interjút, melyben az egybegyűjtött színházi írások szerzője, Nádas Péter, arról nyilatkozik, mit jelent számára a színház: „... Valami sötétet. Olyan, mint gyermekkorban egy délutáni ébredés. Forró sötét. És csend van. Hiába beszélnek, akkor is csend van. A deszka recseg, ruhák suhognak, sikítás, két kard összecsendül, vagy két kehely, ordítanak, sóhaj — és ezek a hangok nagyon fontosak. Sötét és csend, meleg és fény, hangok. És lélegzetvételek. A lélegzetvételek is nagyon fontosak. Nekem a színház azt